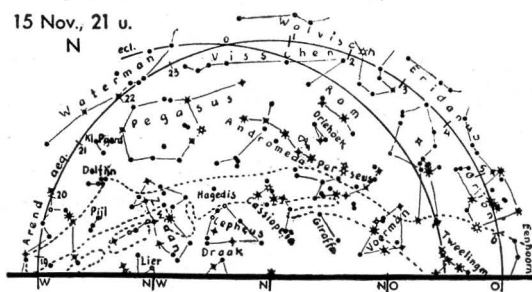
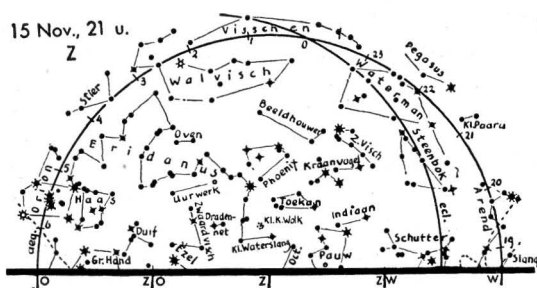

DE STERRENHEMEL IN NOVEMBER

STERRENGROOTTEN: 0 en 1 *, 2 *, 3 *, 4 •, veranderlijk o

GELDIGHEID DER STERRENKAARTJES:

15 Juli	15 Aug.	15 Sept.	15 Oct.	15 Nov.	15 Dec.
5 u.	3 u.	1 u.	23 u.	21 u.	19 u.

Aan het begin der maand gelden zij één uur later, op het einde één uur vroeger.

MAANPHASEN: L.K. 4 Nov.; N.M. 11 Nov.; E.K. 19 Nov.; V.M. 27 Nov.

PLANETEN.—MERCURIUS, op 8 Nov. in grootste elongatie, is de eerste maandheft als avondster in het westen te vinden (ondergang 19,2 u.). Op 28 Nov. komt de planeet in onderste conjunctie.

VENUS is avondster geworden maar nog niet goed waarneembaar (ondergang eerst na den 16den te 19 u. en later).

MARS gaat reeds kort na middernacht onder (0,8 u. tot 0,0 u.). R.K. 22,0 in de Waterman.

JUPITER (in de Visschen, R.K. 0,0) gaat in den nanacht onder (3,3 u. — 1,3 u.).

SATURNUS (ook in de Visschen, R.K. 1,7) gaat 1,7 uur na JUPITER onder en staat dus wat hoger aan den westelijken hemel.

De Bilt.

S. W. VISSER.

KORTE MEDEDEELINGEN

Bamboe doeri.—Naar aanleiding van en in aansluiting op de mededeeling van den heer M. BARTELS jr. in de Juli-aflevering van dit tijdschrift moge het volgende dienen. Ongeveer een jaar geleden in Zuid-Priangan vertoevende, vernam ik te Pasirgedang, ca 60 km recht Zuid van Bandoeng, dat de bamboe doeri in die streek slechts eens in de ca 50 jaar bloeit. Nieuwe stoelen kunnen verkregen worden door de jonge loten (mal.: reboeng, soend.: iwoeng) over te planten. Evenwel zouden deze aldus nieuw verkregen stoelen afsterven tegelijk met de moederstoel. Of deze dochterstoelen alvorens af te sterven, ook nog eerst bloeien, verzuimde ik te informeeren. Indien deze bewering juist mocht zijn, dan schijnt men hier wel te doen te hebben met een naar ik meen in meer gevallen geconstateerd verschijnsel bij vegetatief verkregen nakomelingen, nl. dat deze alle ongeveer ter zelfder tijd afsterven (zooals het uitsterven van de echte kweeper en van een zekere populiersoort), dus in overeenstemming met de theorie van KAWAMURA, vermeld in het naschrift der Redactie op blz. 121 van vorenbedoelde Juli-aflevering.

Bandoeng, Dagoweg 36, 26 Juli 1939.

H. WITKAMP.

Gynura crepidioides.—Onze laatste berichtgeving (jg. 27, blz 95) vermeldde de eerste vindplaats buiten Java en Sumatra, nl. Z. Celebes. Daar is thans aan toe te voegen, dat Dr BLOEMBERGEN deze zich steeds verder verspreidende invoerling heeft aangetroffen in Febr. 1939 op Soembawa bij Kapinta op ca 280 m zeehoogte, in een djaticultuur en *Lantana* wildernis.

Een zeer merkwaardig afwijkende vorm vond de heer C.N.A. DE VOOGD bij Djasinga (grens Batavia-Bantam) op ca 100 m zeehoogte tusschen het type. Dezen vorm, dien ik var. *lutea* zou willen doopen, groeide tusschen het gewone type met de steenroodbruine bloemhoofdjes in, en onderscheidde zich direct door de effen goudgele hoofdjes.

VAN STEENIS.

Levensstrijd.— Een groote glazenmaker (*Orthetrum sabina*) vliegt vol levenslust in mijn tuin rond, terwijl zijn vleugels schitteren in de ochtendzon. Van tijd tot tijd onderbreekt hij plotseling zijn vlucht om zich neer te zetten op een halm of takje. Aandachtig volg ik zijn schijnbaar doellooze zwerftocht.

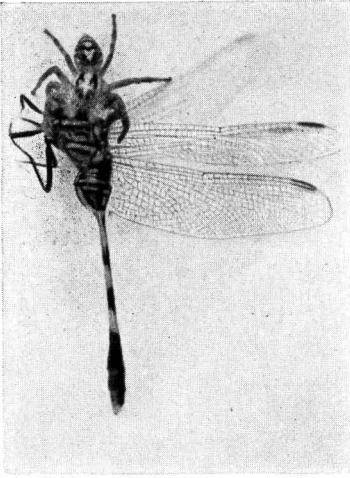

Fig. 1.

Opeens tornt hij tegen den witgekalkten, in de zon fel oplichtenden huismuur op en doet wanhopige pogingen om er van weg te komen, doch telkens trekt het schel witte vlak hem weer aan en schijnt hem als het ware te verblinden. Verwoed slaat hij met zijn vleugels, waarbij zijn kop telkens opnieuw tegen het onwrikbare obstakel opbotst. Juist stond ik op het punt hem uit zijn onaangename positie te verlossen, toen vanuit de onder tegen den muur geplante *Begonia*'s, een klein harig monstertje omhoog schoot. Het bleek een spinnetje te zijn van ongeveer 2 cm grootte, het was lichtbruin van kleur en op den rug was het geteekend met bruingele en zwarte figuurtjes. Bijna zonder aarzeling snelde het op den glazenmaker af en toen het vlak bij was sprong het dezen, gelijk een tijger, op den nek en beet hem het halsgedeelte door. Ik poogde den glazenmaker eenige malen uit de klauwen van het monster te trek-

F. HUYSMANS Jr.

Noot bij de correctie. — Ondanks uitdrukkelijk verzoek retouche achterwege te laten, is de vleugeladering op bovenstaande foto's door retouche onnoodig gewijzigd en onjuist weergegeven. — Red.

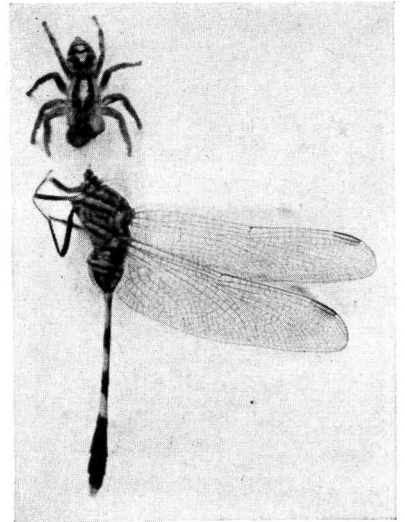

Fig. 2.

Nogmaals: de stamspin Herennia.— In aansluiting op de mededeelingen van Dr BARTELS, in aflevering 8 van dezen jaargang (blz. 138, met foto), kunnen wij mededeelen dat Dr B. ongetwijfeld gelijk heeft: de foto van het spinnenpaar op blz. 39 van afl. 3 van dit jaar had ondersteboven afgedrukt moeten worden en hetzelfde geldt dus eigenlijk ook voor de tekeningen op blz. 39. Bij mijn waarnemingen te Soekanegara is op de juiste houding dezer spinnen niet voldoende gelet en het zou inderdaad zeer abnormaal zijn indien niet ook op deze *ongewone* plaats de spinnen met benedenwaarts gericht kopborststuk hadden gezeten. De foto's zijn intusschen overtuigend genoeg. De heer OVERBECK bevestigt deze onjuistheid en schrijft mij naar aanleiding o. a. nog: „De houding is natuurlijk bij spinnen die geen schuilplaats hebben en zich bij gevaar eenvoudig laten vallen, zooals de heer B. terecht opmerkt, want anders zouden ze zich òf eerst moeten omdraaien òf een salto mortale maken?” De heer OVERBECK bevestigt ook de waarneming, waarvan de foto op blz. 138 getuigenis aflegt, dat de wijfjesspin nogal eens verhuist en een nieuw spinselkommetje vervaardigt. Hij schrijft o.m.: „Na een paar dagen bleek de spin niet meer aanwezig te zijn en het „nest” was leeg. Nog weer een dag of wat later, bij het controleeren van den boom, vond ik in het verlaten nest een jonge, in ieder geval kleinere spin van dezelfde soort. Instinct of overleg? Ik zal trachten verdere waarnemingen te doen.”

M. A. LIEFTINCK.

Spruiten op het blad van *Gnetum Gnemon*. — Naar aanleiding van mijn korte mededeeling dienaangaande op p. 69 van dezen jaargang, vestigde Prof. BREMEKAMP mijn aandacht op een dissertatie van J. VAN BEUSEKOM, Onderzoekingen en beschouwingen over endogene callusknoppen aan de bladtoppen van *Gnetum Gnemon* L., verschenen te Utrecht in 1907, en bewerkt onder leiding van wijlen Prof. WENT, een boekje, dat overigens niet in Indië verkrijgbaar was doch waarvan ik thans inzage heb mogen hebben.

VAN BEUSEKOM had zijn materiaal uit de kassen te Utrecht, waar toen 3 ex. gekweekt werden. Een van deze vertoonde het verschijnsel vrij geregeld, de beide anderen pas na overbrenging in een vochtiger kas. Hij heeft in de oudere literatuur niets kunnen vinden en navraag te Buitenzorg en elders leidde toen tot geen verder resultaat, wel een bewijs dat het verschijnsel verre van algemeen is. VAN BEUSEKOM kon aantonen, dat het ontstaan van de spruiten een gevolg is van de steek door een schildluis, die den naam draagt van *Aspidiotus dictyospermi* MORG., een insect dat ook in de tropen algemeen verspreid is. Er verschijnen eerst uiterst kleine gele stipjes, die doorschijnender zijn dan de rest van het bladmoes. Deze met vocht gevulde blaasjes geven aanleiding tot een allengs grooter wordende verdikking van het blad, die zich verhardt en bovendien een bruine kleur gaat aannemen. Zoowel op de boven- als de onderzijde kunnen deze knobbelvormige verdikkingen zich vormen. 1-2 maanden na het eerste optreden kunnen uit de verdikkingen de scheuten reeds te voorschijn breken. Soms zijn deze spruiten vertakt. Het is VAN B. niet gelukt de spruiten tot wortelvorming te krijgen. Hij kon echter wel kunstmatig de spruitvorming teweegbrengen, nl. door het maken van fijne wondjes met een gesteriliseerde zeer fijne canule van een injectie-spuitje. Zoowel volkomen steriel als „geïnfecteerd” met het gele vocht uit de blaasjes leidde deze verwonding tot de vorming van spruiten. Hierdoor is dus bewezen dat het geenszins chemische stoffen van de luis, doch zuiver de wondprikkel is, die tot de nieuwvorming door middel van een callus aanleiding geeft. Daardoor verschilt deze vorming dan ook van een gal. VAN B. legt er nogal den nadruk op, dat tot de vorming van de adventieve knoppen normaliter alleen de top van het blad in staat is. Het door mij afgebeelde blad, waarop overigens zeer veel meer spruiten gevormd waren dan bij VAN B.'s planten, bewijst wel, dat dit niet essentieel is. Immers was bij mijn blad de top gaaf en waren de spruiten in het centrum gevormd.

VAN STEENIS.

Haliastur en zijn prooi. — Op 15 Juli nam ik ± 10 uur v.m. waar dat een groot aantal vleermuizen van een tamelijk groote soort over de Benedenstad van Batavia fladderde, schijnbaar opgeschrikt uit hun slaapplaats. Een dezer dieren werd achtervolgd door een tweetal Indische Zeearenden (*Haliastur indus intermedius*), waarvan één er tenslotte in slaagde, zijn wanhopig piepende prooi in de vlucht te vangen. Ik ben noch in de literatuur, noch uit persoonlijke waarnemingen, ooit iets tegengekomen dat er op wees dat *Haliastur* ook stoot op vliegende buit.

Factorij, Batavia.

A. J. R. LONSAIN.

BOEKBESPREKINGEN

C. VAN WOERDEN — Cactussen en hunne cultuur in Nederlandsch Indië. Batavia, 1939. 105 blz., 39 fig., gecart. f. 2.25.

Deze handleiding van den assistent-hortulanus van 's Lands Plantentuin is qua opzet en behandeling der stof op dezelfde wijze ingericht als de onlangs aangekondigde „Sierboomen” van BRUGGEMAN, met dit verschil, dat thans de uitvoering aanmerkelijk is verbeterd (kunstdrukpapier). Gezien de groote liefhebberij voor deze kamer- en tuinplanten voorziet het stellig in een groote leemte. De eenigszins netelige kwestie van de cultuur en vermeerdering van de cacteeën worden vrij uitvoerig behandeld. De vele nuttige aanwijzingen en voorschriften noodden den liefhebber tot experimenteren. In het systematisch gedeelte heeft de alleszins bevoegde auteur door korte krachtige beschrijvingen de vormenrijkdom trachten te karakteriseeren, waarbij vooral aan de algemeene soorten de noodige aandacht is besteed. Enkele aanmerkingen kunnen niet achterwege blijven: het register der namen is ten onrechte als inhoud aangemerkt, de inhoud zelve is onbegrijpelijkerwijs achterwege gebleven. Voorts: van de meeste figuren is de vergrooiting aangegeven, van enkele echter niet. Op blz. 17 wordt — en dit is voor liefhebbers van sukkulentenkweek van zeer groot belang — voor trouwde leveranciers verwezen naar de advertenties, doch de eenige advertentie gaat alleen over de bloemenmest „Asef”. Het zou zeer wel op zijn plaats zijn geweest ten dienste van het publiek een lijst van dgl. adressen te geven. Wij kunnen ons trouwens niet voorstellen, dat betrouwbare adver-